

İstişare Eden Aldanmaz¹

1. Konunun Planı

- a. İstişarenin Kelime ve Terim Anlamları
- b. İslam'da İstişarenin Önemi
- c. Sünnette İstişare ve Hz. Peygamber'in İstişare Örnekleri
 - Devlet Başkanı Olarak Yaptığı İstişareleri
 - Dini Konularda İstişareleri
 - Ticari Konulardaki İstişareleri
 - Hukukî-Cezaî Konulardaki İstişareleri
 - Ailevî Münasebetlerle İlgili İstişareleri
 - Ferdî İstişareleri

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Cenab-ı Hak insanı medeni yani sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Yüce Allah, yaratılışın gereği olarak hayatımızı sürdürebilmek için bizi birbirimize muhtaç kılmıştır. Bu ihtiyaç insanları bir arada yaşamak zorunda bırakmıştır. Halkımız arasında sıklıkla söylene geldiği gibi 'yalnızlık Allah'a mahsustur'. Bir arada hayat, bilgisi sınırlı olan insanoğlunu doğru hareket edebilmek için daha bilgili olanlara danışmak, onların bilgi ve tecrübelerinden istifade etmemizi gerekli kılmıştır. Zira halk deyimiyle "danışan dağlar aşmış, danışmayan düz ovada şaşmıştır." Allah (c.c.) insana doğruyu bulması için danışmayı emretmiştir. Hz. Peygamber'in istişareyi öneren uyarılarında ve bu anlayışa uygun uygulamalarında konuya dair birçok örnek görmekteyiz.

Kur'ân-ı Kerîm ve sünnetin istişareye önem vermesi, bu işin yöntemini göstermesi, İslâm'ın her çağa hitap ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla istişare, günümüze değin İslâm'ın canlılığını korumasına katkı sunmuş ve sunmaya devam edecektir.

İstişare, genel bir prensiptir. Her konuyu, o konuda bilgi, tecrübe ve ihtisas sahibi olan insanlarla istişare etmek gerekir. Ekonomik bir konuyu ekonomistlerle, savaşa ait bir konuyu savaş tecrübesi olan, savaş konusunda yetişmiş askerî şahsiyetlerle, siyasî konuları diplomat ve hukukçularla, hâsılı her konuyu, o konuda yetişmiş kişilerle istişare etmek gerekir. Nitekim Resûlullah (s.a.s.), kendi döneminde işin uzmanlarıyla istişare etmiştir. Vahiy bulunmayan konularda o işin ehliyle istişare etmekten geri kalmamıştır.

3. Konunun Özet Sunumu

a. İstişarenin Kelime ve Terim Anlamları:

İstişare ve şûra kavramlarının fiil kökü "şevre"dir Sözlükte "danışma, görüş alışverişinde bulunma, danışan kimseye fikrini söyleyip onu yönlendirme" anlamındaki şûra, fıkıh doktrininde terim tanımıyla yapılmamış olmakla birlikte İslami literatürde yöneticilerin ve özellikle devlet başkanının görev alanlarına giren işler hakkında ilgililere danışıp onların eğilimlerini göz önünde bulundurmasını ifade eder. Şûra ile aynı kökten (şevr) türeyen birçok kelimenin "bir şeyi bulunduğu yerden alma ve açığa çıkarıp görünür hale getirme" manasında birleştiği, özellikle balın kovandan çıkarılması işini anlatmak için bu kökten gelen kelimelerin kullanıldığı ve danışma işinin de bir meselede isabetli karara varabilmek amacıyla kişilerin

¹ Bu vaaz projesi, Palandöken Müftülüğü İlçe Vaizi Gülay Coşkun tarafından hazırlanmıştır.

fikirlerinin açığa çıkmasını sağlamaktan ibaret olduğu dikkate alındığında şûranın terim anlamıyla kök anlamı arasından semantik ilişkinin bulunduğu söylenebilir. Meşveret, meşûre, müşavere, istişare ve teşâvür de şûra ile aynı anlamdadır. Şûra kelimesi ayrıca “üzerinde ortaklaşa görüş beyan edilen iş” manasına geldiği gibi görüş bildiren kimseler topluluğunu belirtmek için de kullanılmaktadır.

Kısacası istişare, herhangi bir konuda karar alınmadan önce, yetkili kişilerin görüşünü öğrenmektir. Meselelerin etraflı bir şekilde araştırılması, fikir alış-verişi, daha sonra da alınan kararın uygulanması veya ta'dil edilmesinin gerekliliğidir. Demek ki istişareden maksat, herhangi bir meselede istişare yapılırken, meselenin en güzel yönünü bulmaktır, hata ihtimalini aza indirmektir.

Hadislerde şûra, istişare, müşavere, meşveret, meşûre ve teşâvür gibi kelimeler sözlük anlamlarıyla sıkça geçmektedir. Hadislerde istişare, “kişisel ve toplumsal düzeyde her iş bakımından doğru karar almanın gerekli bir metodu” olarak tanımlanmıştır.

Yukarıdaki özet bilgilerden sonra İslam'da istişarenin önemi ve gerekliliği üzerinde durmak yerinde olacaktır.

b. İslam'da İstişarenin Önemi

İstişarenin tarih itibarı ile çok eskilere kadar uzandığını, Kur'ân-ı Kerîm âyetleri arasına serpiştirilen birtakım olaylar sayesinde anlamak mümkündür. Aşağıda zikredeceğimiz bazı olay ve âyetler İslam'ın istişareye verdiği değerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kur'an'ın anlattığı üzere Belkıs'ın kraliçeliği döneminde Sebe' Krallığı'nı da yönetim, siyaset, karar alma üslûbu istişare ile idi. (Hüthüt mektubu götürüp attıktan sonra Sebe' melikesi Belkıs) müşavirlerine dedi ki: **“Ey ileri gelenler! Bana çok önemli bir mektup bırakıldı. Mektup Süleyman'dandır. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta) dır. Bana karşı baş kaldırmayın, teslimiyet göstererek bana gelin, diye (yazmaktadır). Ey ileri gelenler! Bu işimde bana bir fikir verin. (Bilirsiniz ki) Siz yanımda olmadan hiçbir işi kestirip atmam”** (Neml,27/29-32) dedi. Belkıs, Hz. Süleyman'ın gönderdiği mektup üzerine, nasıl bir siyaset takip edileceğini tayin etmek için yakın devlet adamlarını toplamış ve konuyu onlarla istişare etmiştir.

Hz. Musa'nın İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarma teşebbüslerine engel olmak isteyen Firavun, hatt-ı hareketi tayin etmek için yakın arkadaşları ile konuyu istişare etmiştir. (Araf,7/109-112) Fakat bu istişare, şer amaçlı bir görüş alışverişi olarak değerlendirilmelidir.

Bu iki olayın yanı sıra Kur'ân-ı Kerîm'de istişare ile ilgili iki sarîh âyette mevcuttur. Bunlardan birincisi Mekke'de nazil olan ve istişarenin önemine binaen “Şûrâ” adı verilen sürenin 38. âyetidir. Allah (c.c.) kıyamet gününde rızasına mazhar olacak müminlerin bazı vasıflarını bildirdiği ve henüz Medine'deki İslâm devleti kurulmazdan önce Mekke devrinde indirdiği Şûrâ suresinde: **“Ki onlar Rablerinin davetine icabet ettiler ve namazı kıldılar. Onların işleri aralarında şûra (danışma) iledir. Ve kendilerine verdiğimiz rızıktan harcarlar”** buyurmaktadır. (Şûra,42/38) **“Onların işleri aralarında şûra iledir”** biçiminde bildirmeli (ihbârî) önerme yapısında sevk edilip ilk Müslüman toplum bakımından bir övgü anlamı taşımakla birlikte âyetin aynı zamanda sonraki Müslüman toplumlara yönelik bir istek öngördüğü, dolayısıyla şûranın Müslüman toplumun bir karar alma yöntemi olarak belirtildiği açıktır. Allah (c.c.), mümin kullarının iman ve ibadetlerle ilgili diğer vasıfları arasında, “şûra” ve “istişare” prensibinin, Müslümanların hayatında, devletin siyasi ve idarî bir düzeni olmaktan öte ailede, toplumda ve sosyal hayatın bütün alanlarında uygulanması gereken ana

vasfı olduğunu beyan etmektedir. Bu âyet, genel olarak her işte istişare ve şûrâ'nın lüzum ve önemini göstermektedir.

Medine'de Uhud savaşı neticesinde nazil olan Âl-i İmrân Suresi'nin 159. ayetinde ise, Allah (c.c.), Peygamberimiz (s.a.s.)'e hitaben Uhud savaşının acılarından sonra ve oldukça kritik bir zamanda, ashâbı ile istişare etmelerini kesin bir ifade ile emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: **“O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etraftan dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et, iş hakkında onlara danış. Artık kararını verdiğin zaman da Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine sığınanları sever.”** (Al-i İmran,3/159) Ayette Hz. Peygamber'e iş hususunda müminlerle istişare etmesi emredilmiştir. Bu ifadeyle ilgili yorumlardan birinde esasen Resul-i Ekrem'in danışmaya ihtiyacı bulunmadığı, ancak bu emirle kendileriyle istişare ederek müminlere değer verdiğini göstermesinin, böylece onların ihlâs ve itaatlerinin artıp güçlenmesinin amaçlandığı ileri sürülmektedir. Bir diğer yaklaşım müşavereyi Resulullah'ın Müslüman topluma örnek olma konumuyla açıklamaktadır. Daha dikkate değer bir görüş ise söz konusu müşavere emrini, Hz. Peygamber'in akıl yönünden üstünlüğünü teslim etmekle birlikte, onun dünyevî meselelerin çözümünde gerekli bilgilerin tamamına sahip bulunmadığı ve başkalarının fikir ve birikimlerinden de yararlanmaya ihtiyaç duyabileceği biçiminde yorumlanmaktadır.

Ayrıca **“Eğer ana-baba aralarında istişare ederek ve anlaşarak (daha önce) süttten kesmek isterlerse kendilerine günah yoktur.”** (Bakara,2/233) şeklindeki âyette de çocuğun süttten kesilmesi hususunda ebeveynin istişare etmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Bu ayette “karşılıklı danışma” anlamındaki teşâvür, çocuğun iki yıl dolmadan süttten kesilmesine ebeveynlerin karşılıklı istişare ile karar verebileceklerini belirtmektedir. Ailevî bir meselede bile istişarenin emredilip eşlerin karar eşit düzeyde katılmasının aranması, ortak sorumluluk gerektiren konularda tek taraflı iradeye dayalı uygulamanın uygun görülmediğini vurgulamaktadır.

Öte yandan birçok ayette şûra kelimesi kullanılmadan danışmanın önemine dikkat çekilmektedir. Meselâ Hz. Mûsâ'nın, peygamber olarak görevlendirildiğinde kardeşi Harun'un kendisine yardımcı yapılması ve işine ortak edilmesi yönündeki duası (Tâhâ 20/ 29-32), klasik literatürde devlet başkanının kendisiyle istişare edeceği “tefviz veziri” tayininin meşruiyetini açıklama bağlamında değerlendirilmiştir.

c. Sünnette İstişare ve Hz. Peygamber'in İstişare Örnekleri

Peygamberimiz (s.a.s.)'in hayatına baktığımızda, onun vahiy gelmeyen hususlarda ashâbıyla istişare ettiğini görürüz. O, ferdî, ailevî, ticarî, cezaî vb. tüm konularda mutlaka istişare etmiş gerek tavsiyeleriyle gerekse amelî boyutuyla hiçbir konuda istişareyi ihmal etmemiştir. Ebû Hüreyre: **“Resûlullah (s.a.s.)'den daha çok adamları ile istişare eden bir kimse görmedim”** (Tirmizi, Cihad,34) demek suretiyle bu hakikate işaret etmiştir.

Hz. Peygamber, **“İstişare edilen kişi, kendisine emniyet edilen kişidir”** (Tirmizi, Edep,57) buyurmuştur. Bu rivayete göre müsteşar/fikrine başvurulacak kimse, güvenilir bir kimse olmalıdır. Hadis, bir bakıma, sorunların, güven vermeyen, hakikati olduğu gibi söyleyeceğinden emin olmayan kişilerle danışılmaması gerektiğini de vurgulamaktadır. Hz. Peygamber, kendisiyle istişare edilen kimsenin güvenilir olmasının adeta bir mecburiyet olduğunu, tersinin ise ihanet olduğunu şöyle ifade etmiştir: **“Kim, bir kardeşine, gerçeğin başka olduğunu bildiği halde bir şeyi tavsiye ederse ona ihanet etmiş olur.”** (Ebu Davud, İlim,8)

Hadislerde şûra, “kişisel ve toplumsal düzeyde her iş bakımından doğru karar almanın gerekli bir yöntemi” diye tanımlanmıştır (İbn Ebû Şeybe, V, 221, 298; Tirmizî, “Fiten”, 78; Acûnî, II, 242). Hz. Peygamber Müslümanlara şûrayı emrettiği gibi kendisinin de genel ya da özel işlerde ashâbı ile görüş alışverişinde bulunduğu bilinmektedir. Nitekim Resul-i Ekrem, ilk Müslüman toplumun var olma mücadelesinde belirleyici önemdeki her kararı ashâbı ile istişare ederek almıştır.

Devlet Başkanı Olarak Yaptığı İstişareleri: İstişare, idârî mekanizmaların vazgeçilmez unsurunu meydana getirir. Danışmak, devlet başkanlarının da hata yapabilecekleri görüşünden kaynaklanır. İslâm’da hata, haksızlık ve kanunlara muhalefet kimin tarafından yapılırsa yapılsın kabul edilmez. Devlet başkanı hukuka aykırı bir tasarrufta bulunamaz ve millet menfaatine ters düşen kararlar alamaz. “Devlet adamları birer çobandır ve elinin altındakileri lâyıkiyla muhafaza etmekten sorumludur.” Kanunlara ve hukuka uygun kararlar alıp tatbik etmenin yolu ise istişareden geçer. Resûlullah (s.a.v.)’ın bu konuda yapmış olduğu birçok icraatı vardır.

Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarının çeşitli aşamaları, Bey’atürrıdvân ve Hudeybiye Antlaşması örnek verilebilir. Bedir’de Ebû Süfyan’la savaşılıp savaşılmaması konusunda Hz. Peygamber ashâpla istişare etmiştir. Bedir’de Mekkelî müşriklerle savaş kararından sonra, ordunun karargâhı ve mevzilenmesi konusunda fikir beyan eden Hubâb b. el-Münzir’in görüşüne göre amel edilmiştir. Yine Bedir savaşı sonrası esirlerin durumu müzakere edilirken, Ömer (r.a.), onların hepsinin öldürülmesini teklif etti. Ebû Bekir (r.a.) ise onların fidye karşılığında serbest bırakılmalarını istedi. Hz. Peygamber sonuncu re’yi kabul etti. Hicretin 3. yılında (625) Kureyş’in savaşmak için Medine’ye yöneldiği öğrenilince Hz. Peygamber, Medine’- de kalınıp savunma yapılması kanaatinde olmasına rağmen müşriklerin şehir dışında karşılanmasını daha yerinde bulan çoğunluğun görüşüne uymuş ve savaş Uhud’- da gerçekleşmiştir (Vâkîdî, I, 209-214; İbn Hişâm, III, 67-68). Hudeybiye’de yapılan antlaşma sebebiyle hayal kırıklığı ve büyük üzüntü yaşayan sahabîlerin Resûlullah’ın üç defa emretmesine rağmen kurbanlarını kesip tıraş olmak için kalkmamaları üzerine eşi Ümmü Seleme ile konuşup tavsiyesine uyması da belirtilmesi gereken ilginç bir örnektir (Buhârî, “Şürût”, 15).

Dini Konularda İstişareleri: Akidevî meseleler, dinin temel hükümleri ve kulluğun işareti olan şeyler Hz. Peygamber’in Allah’tan alıp ümmete açıkladığı vahiyyle sabit olur. Dinin temelini oluşturan bu gibi konulara istişareyi ve şahısların görüşünü karıştırmadan Allah’tan nasıl gelmişse olduğu gibi kabul etmek ve boyun eğmek gerekir. Fakat Hz. Peygamber bu tür konuların bazısının nasıl ifa edileceğini istişare konusu yapmıştır.

Mesela mescide minber inşa edilmesi (İbn Mâce, “İkamet”, 199) ve namaz dinin temel konularından biri olup istişare konusu değildir. Fakat Müslümanlara namaz vakitlerinin duyurulması için nasıl bir çözüm bulunulması gerektiği istişare konusu olmuştur.

Bu konuda Abdullah b. Ömer’den şöyle rivayet edilmiştir: “Müslümanlar Medine’ye geldikleri zaman bir araya toplanır ve namaz vakitlerini gözetlerlerdi. İlk zamanlarda namaz için nida edilmezdi. Bir gün bu hususta konuştular. Kimi, “Hıristiyanların çanı gibi bir çan kullanın” dedi. Kimi, “Yahudilerin borusu gibi bir boru kullanın” dedi. Ömer b. Hattâb da “Namaza çağıracak bir kişi gönderemez misiniz?” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber buyurdu ki: “**Ya Bilâl! Kalk, namaz için nidâ et (ezan oku).**” (Buhari, Ezan, 1) Böylece namaz vakitlerinin nasıl duyurulacağı problemi, Müslümanlar arasında istişare konusu olmuştur. Ezan, sünnet yoluyla meşru kılınmakla birlikte ayetlerle de te’yid edilmiştir.

Ticari Konulardaki İstişareleri: Ashâb, devlet işlerinde ve dinî işlerde Hz. Peygamberle istişare ettikleri gibi ticarî konularda da istişare ediyorlar, problemlerinin çözümü için O'na başvuruyorlardı.

Bir defasında meyve alım-satımı konusunda ashâb Hz. Peygamberle istişare etti. Zeyd b. Sabit'in rivâyetine göre, (Hz. Peygamber zamanında), insanlar henüz olgunlaşmamış meyveleri alıp satıyorlardı. Müşterilerin meyveleri topladığı ve tarafların haklarını isteme vakti geldiği zaman, müşteri: "Meyve çürüdü, ermeden bozulup döküldü, hastalık dokundu" - ki bunlar birer tabii afettir- gibi laflar ediyor ve taraflar ihtilafa düşüyorlardı. Bu tür davalar artınca Hz. Peygamber, ihtilaf ve anlaşmazlıklarının çokluğundan ötürü, bir istişare olmak üzere: "**Eğer iş böyle gitmiyorsa o halde meyve olgunlaşana değin satım işlemi yapmayın**" buyurdu. (Buhari, Buyu',85)

Buhârî şârihi Bedrüddin el-Aynî (ö. 855/1451), bu rivayeti değerlendirirken "meşveret", "müsteşir" gibi kavramları tahlil etmiştir. Bu hadiste geçen istişareden maksadın şu olduğunu söylemiştir: "Kişiler arasında kargaşaya sebep olmasın diye, meyveler olgunlaşmadan alım-satıma konu olmamalıdır."

Hukukî-Cezai Konulardaki İstişareleri: Ashâb, hukukî bir problemleri olduğu zaman Hz. Peygamber'e gelip durumu arz ediyorlardı. Hz. Peygamber onların görüşlerini aldıktan sonra uygun olan hükmü veriyordu. Gerçi bu tür danışmalar neticesinde Hz. Peygamber'in verdiği kararlar kaza niteliğinde idi. Çünkü hukukî kuralların bir kısmı zaten konulmuştu. naslar ile sabit idi. Bunlar istişare neticesinde de değişmeyen kurallar idi. Ashâb yapılan işin ceza kapsamına girip girmediğini, Hz. Peygamber'e danıştırdı.

Berîre'nin hürriyete kavuşturulması buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Hz. Âişe Berîre'yi satın alıp hürriyete kavuşturmak istemiştir. Fakat sahipleri velâ hakkının kendilerine ait olduğunu söyleyince Hz. Âişe durumu Resûlullah (s.a.s.)'e zikretti. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hz. Aişe'ye: "**Eğer sen onların ileri sürdükleri bu şartı onlar lehine kabul etsen de şüphesiz velâ hakkı ancak âzâd edenindir**" diyerek Hz. Aişe'ye hukukî yolu göstermiştir.

Cezaî konularda aşıpla sık sık istişarede bulunan Hz. Ömer'in de ilgili pek çok uygulaması bulunmaktadır ki bunlardan biri şarap içenlerle ilgilidir. Hz. Ömer, bu konuda insanların ileri gelenleri ile istişare de bulundu. Abdurrahman b. Avf, "Şer'i hadlerin en hafifi gibi seksen (sopa olması görüşümdedir)! dedi ve (görüşünün kabul edilmesi üzerine) Ömer cezanın bu şekilde olmasını emretti.

Ailevî Münasebetlerle İlgili İstişareleri: İslâm, ailenin uyum içinde devam etmesini sağlamak için karı-kocanın, işlerini istişare yolu ile yürütmelerini istemiştir. Ailevî meselelerde erkeğin hanımı ile istişare etmesi ve ortak karar vermeleri esastır. Örneğin, "**Eğer ana-baba aralarında istişare ederek ve anlaşarak (daha önce) süttten kesmek isterlerse kendilerine günah yoktur.**" (Bakara,2/233) şeklindeki âyette çocuğun süttten kesilmesi hususunda ebeveynin istişare etmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

Resûlullah (s.a.s.)'ın hayatında da kadınlarla istişare örnekleri pek çoktur. Bu örneklerden bir kısmı kadınlarla istişare etmeyi emretmektedir: "**Kendilerini ilgilendiren hususlarda kadınlarla istişare edin.**" (Ahmet b. Hanbel, el-Müsned, IV,192) "**Kızları hakkında kadınlara danışınız.**" (Ebu Davud, Nikah, 23) Yine kadının nikâhı esnasında onunla istişare edilmesi konusunda Âişe (r.a.)'den şöyle bir rivayet aktarılır. Hz. Âişe şöyle demiştir: "Ya Resûlallah! Kadınlarla nikâh akitleri hususunda istişare edilir mi?" diye sordum. Hz. Peygamber: "**Evet (kadınlarla nikâh akitleri hususunda istişare edilir)**"

buyurdu. Ben: “(Ya Resûlallah!) bakire bir kız, evlilik konusu danışıldığında utangaçlığı sebebiyle sıkıntı çekebilir” dedim. Hz. Peygamber: **“Onun susması, izin verdiği anlamına gelir”** dedi. (Buhari, İkraḥ,3; Nikah,41)

Görüldüğü üzere, özellikle evlenme gibi şahsî bir meselede kadının fikrinin alınması ve ona uyulması ısrarla talep edilmektedir. Kadınlarla istişare konusunda sözlü beyanlardan başka fiilî örnekler de vardır: “İfk (İftira)” hadisesiyle ilgilidir. Âyet-i Kerime ile içyüzü ortaya konan, hadis kitaplarında teferruatıyla açıklanan ve Hz. Aîşe’ye münafıklarca atılan iftira üzerine, Hz. Peygamber hanımı hakkında geniş bir tahkikat yaptırmıştı. Bu tahkikat sırasında, sadece Hz. Ali gibi ileri gelenlerin değil, Berîre- ki Hz. Âişe’nin cariyesi idi- gibi bir kadının da fikrine müracaat etmişti.

Kur’an’daki örneklerden başka, bizzat Resûlullah (s.a.s.) gerek nazarî emirlerinde ve gerekse fiilî örneklerde kadınlarla istişareyi ihmal etmemiştir. Hz. Peygamber ailevî sorunları çözüme kavuşturmada istişare yoluyla kadınlara yardımcı olmuştur. “Kadınlarla istişare edilmez” gibi bir anlayışa sahip olanlar, Hz. Peygamber’in uygulamalarıyla çelişen bir hükme varmışlardır. Böyle bir anlayış, Kur’ân ve sünnetin ruhuyla bağdaşmaz. İstişare ehlinde bulunması gereken niteliklere sahip olan liyakatli herkes; kadın veya erkek, istişare edilmeye layıktır. Bu özelliklere sahip olmayanlarla istişare edilmez. Ölçü cinsiyet değil liyakattir. Dolayısıyla “Kadınlarla istişare edin, fakat onlara muhalefet edin” gibi bir rivayet zayıftır.

Ferdî İstişareleri: İslâm ümmetinin bütün fertleri, kendilerine ait meselelerini çözmeye teşebbüs edecekleri zaman güvenilir, ilim ve irfan sahibi kişilerle istişare ederek onların fikirlerinden faydalanmalıdır. Hz. Peygamber’in bu hususlara işaret eden pek çok hadisi vardır. Bunlardan bazılarına temas etmek, meseleye yeteri kadar ışık tutabilir. “Biriniz (din) kardeşine danıştığı zaman, danışılan kimse ona hak ve doğru bildiğini söylesin.” (İbn Mâce, Edeb, 37.) **“Herhangi bir işi murat eden ve o hususta bir Müslüman kardeşi ile istişare eden kimseyi Allah (c.c.), işlerinin en doğrusuna hidayet eder.”** **“Bir kimse doğrunun başka bir şekilde olduğunu bildiği halde kardeşi ile herhangi bir konuda istişare ettiğinde aksini söylerse şüphesiz ki ona ihanet etmiş olur.”** (Ebû Davûd, ilim, 8) **“Kişi bildiği bir şey kendisine sorulduğu zaman onu gizlerse; Allah, Kıyamet günü o kimseyi ateşten bir gemle (yularla) bağlar.”** (Ebû Davûd, ilim, 9) **“Kesin karar ve temkinli hareket, rey ve temiz akıl sahipleri ile istişare etmek ve sonra da bu karara itaat etmektir.”** (Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübra, X, 112)

Bu hadislerden anlaşıldığı gibi Müslüman kişinin, kişisel işlerinde de ehil olan insanlarla istişare etmesi, onların görüşlerinden faydalanması gerekir. Danıştığı kimsenin de ona doğru bilgiyi vermesi, dürüst davranması konusunda hassas olması tavsiye edilmiştir

Sonuç:

Konuyla ilgili olarak yukarıda zikrettiğimiz âyet, hadis, uygulama ve olaylardan şu sonuçlara ulaşmak mümkündür: Kur’ân-ı Kerîm’in istişarenin önemine genel prensiplerle işaret etmiş olması; Resûlullah (s.a.s.) ise, bu işin amelî boyutunu örnek uygulamalarla göstermiş olması İslam dininin bu konuya verdiği önemi göstermektedir. İslam Dininde bilginin kaynağı olarak kabul edilen unsurlardan en önemli iki baş metinde konuya açık bir şekilde işaret eden verilerin bulunması, onu kaçınılmaz ve tartışmasız bir şekilde Müslümanların nezdinde de önemli bir pozisyona taşımaktadır. Şura/istişare ilkesine işlerlik kazandırıldığında karşılaşılan ihtilafli meselelerin hallinin daha kolay bir şekilde ve objektif koşullarda gerçekleşeceği açıktır. Kur’an’ın sadece Müslümanlara değil tüm insanlığa gönderilen bir kitap olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda önerdiği çözümlerin bütün insanlık için yol gösterici, ufuk açıcı ve yeni perspektifler kazandırıcı bir nitelikte olduğunu düşünebiliriz

Günümüzde insan ilişkileri çok yönlü ve daha karmaşık bir hal aldığı için istişareye daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple Müslümanların muvaffak olması için, ferdî, ilmî, siyasî, ticarî vb. tüm alanlarda istişare mekanizmasını canlandırmaları gerekir. İstişareden amaç çok sesliliğe, değişik fikir ve görüşlere engel olmak değil; kolektif aklı öne çıkararak ilgili herkesi problemlerin çözümüne ortak kılmaktır. Çünkü Allah resulünün bildirmesine göre: “İstihare eden aldanmaz, istişare eden pişman olmaz, iktisat eden (tutumlu harcayan) yoksul olmaz.” (Taberânî, el-Mu’cemu’l Evsat, 14/394, H. No: 6816)

4. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- DİA, “ŞÛRA” İle İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sura>
- Dr. Bayram Köseoğlu, “Kur’an’ın Işığında Ortak Akıl: İstişare” – Diyanet Aylık Dergisi- Nisan 2019
E-Kaynak: <https://www.diyanehaber.com.tr/aylik-dergi/kuranin-isiğında-ortak-akil-istisare-h5014.html>
- Kur’an Yolu Tefsiri, Âl-i İmrân Suresi - 159 . Ayet Tefsiri, Ankara: DİB Yayınları
E-Kitap: <https://kuran.diyane.gov.tr/tefsir/%C3%821-i%20%C4%B0mr%C3%A2n-suresi/452/159-ayet-tefsiri>

